

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 141110/8

בבית הדין הרבני האזורי באר שבע

לפני כבוד הדיינים:

הרב אליהו אריאל אדרי – י"ר, הרב אבידן משה שפנייר, הרב אברהם צבי גאופטמן

התובעת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד עו"ד רינת טל)

נגד

הנתבע: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד גלית איסקוב)

הנדון: חיוב כתובה כאשר הבעל מתחמק מלהגיש בדיקת פוליגרף שעשה בהסכמה ובקנין

פסק דין

בפני בית הדין תביעה לחיוב כתובה.

א. רקע עובדתי

הצדדים היו נשואים כעשר שנים ולהם שתי בנות. הבעל עזב את בית המגורים המשותף כשנה וחצי קודם מועד הגירושין. הבעל תבע גירושין, ובהמשך תבעה האשה גם היא גירושין. בני הזוג התגרשו ביום כ"ח בטבת תשע"ז (26.01.2017).

בדיון שהתקיים ביום כ"ו בחשון תשע"ז (27.11.2016) אמרה האשה כי על אף שתבעה גירושין, פניה לשלום בית ככל שירצה בכך הבעל. הבעל הביע רצונו החד משמעי להתגרש, ונוכח זאת הסכימה האשה לגירושין.

האשה הודיעה כי בכוונתה לתבוע את כתובתה העומדת על סך 520,000 ₪ (חמש מאות ועשרים אלף שקלים). כמו כן דרשה שעניין הכתובה יתברר קודם הגט.

ביום כ"ח בטבת תשע"ז (26.01.17) התקיים דיון בתביעת הגירושין, בסופו הסכימה להתגרש, והוסכם שעניין הכתובה יידון בהמשך.

הצדדים חתמו על הסכם גירושין המסדיר את מכלול העניינים מלבד הרכוש והכתובה, והגט סודר בהסכמה. לאחר סידור הגט התקיים דיון שעסק בעניין הכתובה.

הבעל טען מספר טענות לפיהן, לדעתו, האשה אינה זכאית לכתובה. בין השאר טען כי זמן רב לפני עזיבתו את הבית לא התקיימו בין הצדדים יחסי אישות. לעומת זאת האשה טענה כי עד יומיים לפני עזיבת הבעל את הבית התקיימו ביניהם יחסי אישות.

בהחלטה מהדיון הנ"ל כתבנו כדלקמן:

"בית הדין מורגל לכך שבעלי דין לפעמים אינם מדייקים בדבריהם ופעמים שיש צורך לרענן את זיכרונם אך קוטביות שכזו בגרסאות הצדדים אינה דבר שכיח.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אין ספק שאחד מבעלי הדין אינו דובר אמת והדרך הנכונה היא למצות בירור עובדתי זה קודם לשאר ההליכים. הדבר נכון שבעתיים נוכח חשיבות עובדה זו לחיוב הכתובה.

דא עקא שענייני משפחה מטבעם הינם אינטימיים ויש קושי לבררם בעדות חד משמעית.

הצדדים הסכימו להצעת בית הדין לפנות לבדיקת פולגרף. השאלה שתישאל היא האם במהלך ששת החדשים שקדמו לפירוד התקיימו בין בני הזוג יחסי אישות. ככל שתהיה התשובה חיובית ישלם הבעל לכתובת אשתו סך של 300,000 שקלים. ככל שתהא התשובה שלילית תימחק התביעה ויוטלו על התובעת הוצאות משפט לפי שיקול דעת בית הדין.

הצדדים קיבלו עליהם תוצאות בדיקה זו בקניין במעמד באות כחם. גם לאחר שהובהר שפולגרף אינה ראייה קבילה בבית הדין הרבני נותרו הצדדים בהסכמתם.

הצדדים הופנו על ידינו למכון פולגרף. נקבע כי ניסוח השאלה במדויק ייעשה על ידי המכון והצדדים יישאו בעלות הבדיקה בחלקים שווים.

עוד הוסכם כי לכשתתקבל תוצאת הפולגרף יינתן פסק דין בלא צורך בהתייצבות הצדדים. האשה עשתה את המוטל עליה וביצעה את הבדיקה. התקבלו תוצאות בדיקת הפולגרף מהמכון שמונה על ידי בית הדין. הדו"ח נושא תאריך 16.02.2017 ומסקנתו היא כי האשה דוברת אמת.

ביום 07.11.2017 התקבלה הודעת הבעל לשעבר כי גם הוא ביצע את בדיקת הפולגרף. על אף הודעתו לא צורפה הבדיקה לבקשה.

בית הדין החליט כי על הבעל לשעבר להמציא לידי בית הדין את בדיקת הפולגרף, וככל שלא תומצא בדיקת הפולגרף עד לתאריך 07.12.2017 יינתן פסק דין.

בפועל לא הומצאה בדיקת הפולגרף.

בתאריך כ"ד בכסלו תשע"ח (12.12.2017) החליט בית הדין כי לפני משורת הדין יוכל הבעל לשעבר להמציא את בדיקת הפולגרף עד לתאריך י' בטבת תשע"ח (28.12.2017). הובהר כי ככל שלא תומצא הבדיקה יראה בית הדין את הדבר כהודאת בעל דין גם לעניין זה שבוצעה בדיקת הפולגרף.

על אף החלטה זו לא המציא הבעל לשעבר את בדיקת הפולגרף.

למען הסר כל ספק ולפני ולפני משורת הדין בית הדין הורה למזכירות לקיים שיחה טלפונית עם הבעל לשעבר בה התאפשר לו פרק זמן נוסף להמציא את הבדיקה בתגובה ביקש לדחות את מתן פסק הדין בלא שנתן כל נימוק לדבריו.

המציאות שלפנינו היא כי בידי הנתבע, על פי הודאתו, בדיקת פולגרף והוא מסרב להמציאה לידי בית הדין. את תוצאות הבדיקה קיבלו הצדדים בקניין, ומשמעות הדבר שהנתבע מחזיק בידיו ראייה וממאן להעבירה לעיון בית הדין.

עניין זה יתברר לפנינו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

נקדים ונאמר שאין בדברינו כדי לקבוע שבדיקת הפוליגרף מהווה ראיה, עי' בשו"ת יביע אומר (ח"ז חו"מ סימן ח' אות ג) ובתחומין (ח"ה עמוד 315 וח"ז עמוד 381), ולכן הובהר שלא בדיקת הפוליגרף כשלעצמה היא המחייבת.

ע"ע פד"ר (חלק י"ב עמוד 258) שכתבו כי ביה"ד רשאי לפסוק בהסכמת שני הצדדים שייבדקו במכשיר פוליגרף כדי לקבוע כנות ומהימנות טיעוניהם. וכ"כ בספר עטרת דבורה ח"א סימן נ"א.

ב. המסרב להשיב לשאלות בית הדין

דין זה התבאר באריכות בשו"ת הרא"ש (כלל קז סימן ו), שם דן באדם שסירב לענות לשאלות בית הדין. הרא"ש הביא את דברי מהר"ם מרוטנבורג שכשהדין מרומה צריך הדיין להסתלק מן הדין, אך זאת רק כאשר התובע טוען ברמאות ולא כשהנתבע טוען ברמאות, שבאופן זה מחויב בית הדין לדון, אך לחקור ולדרוש ולהוציא את הדין לאמתו. וכתב הרא"ש:

“וצריך הנתבע להשיב על כל מה שישאל הדיין. ואם אינו רוצה להשיב לדיין ומכסה ומעלים דבריו ומשיב תשובות גנובות כדי שלא יוכל הדיין לעמוד על אמתת הדין מה יעשה הדיין? לזכותו אי אפשר מאחר שנראה לו דין מרומה כדאיתא בפרק שבועות העדות ואם יסתלק מן הדין היינו זכות כי בזה יפטר אם שום דיין לא יזקק לדונו מפני שהוא טוען ברמאות ואינו רוצה להשיב על חקירות ודרישות ונמצא חוטא נשכר. ועל זה ועל כיוצא בזה נאמר אין לו לדיין אלא מה שענינו ראות, וכיון שנראה לדיין שאם היה זה משיב על שאלותיו היה הדבר מתברר ומחמת שלא יתברר הוא כובש דבריו ויעשה הדיין כאלו השיב ונתברר שקרו ויחייבנו מאומד הדעת אעפ"י שאינו יכול לברר שקרו בביאור ובפי'. מאחר שהעדר הביאור בא מחמת רמאותו שאינו רוצה להשיב על חקירות ודרישות כדי שיתברר שקרו אומדנא דמוכח הוא ורשאי דיין מומחה לדון באומדנא דמוכח כזה ואין זה נקרא דברים שבלב מאחר שהיא סברה מוכחת.”

בהמשך דבריו דן הרא"ש באופנים נוספים שניתן כח לדיין לפסוק במקום שאין הדבר יכול להתברר, והזכיר את דין שודא, וכן כפיה על הפשרה. נראה שדינים אלו שווים ביסודם שהוא החיוב לדון ולא להסתלק מן הדין, אך אינם שווים בטעמם, שמי שאינו משיב יש לחייבו באומדנא דמוכח שהיא סברה מוכחת. וז"ל הרא"ש:

“כל זה סברתי והארכתי להודיע שאין כח ורשות להוציא את הדין חלוק מתחת ידו שצריך לגמור ולהשלים את הדין כדי להטיל שלום בעולם. ולכך נתנו חכמים רשות לדיין לפסוק לפי ראות עיניו במקום שאין הדבר יכול להתברר בראיות ובעדיות פעמים באומד הדעת ופעמים כמו שיראה הדיין בלא טעם ובלא ראיה ובלא אומד הדעת ופעמים על דרך פשרה. ובדין זה שהדבר ידוע שהנתבע טוען ברמאות כמו שאבאר לזכותו אי אפשר כמו שאמר רז"ל מדבר שקר תרחק להסתלק אי אפשר כמו שכתבתי אם כן על כרחו זקוק הדיין לדונו לפי אומד דעתו.”

מבואר שלא מדין שודא או פשרה דן הרא"ש אלא מדין אומדנא. ולעיל כתב הרא"ש שיש אומדנא מועטת כמעשה דרבי בנאה (ב"ב דף נח ע"ב), והמסרב להשיב יש בו כמה אומדנות מוכיחות.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בשלחן ערוך (חושן משפט סימן טו סעיף ד) הביא הלכה זו, והסיף בה תנאי, וז"ל:

"כשהנתבע רמאי, אין הדיין יכול להסתלק, שלא ישתכר הרמאי ברמאותו, אלא ידרוש ויחקור יפה לבטל רמאותו ואם נראה לו באומדנא דמוכח שהוא חייב, יחייבנו, אם הוא דיין מומחה ויחיד בדורו."

הוסיף כאן תנאי נוסף שיהיה הדיין "מומחה ויחיד בדורו."

אלא שיש להעיר שהשו"ע כלל לא הביא את דין המסרב להשיב שהוזכר בתשובת הרא"ש אלא הביא את המצבים האחרים שהוזכרו שם, שנראה לדיין באומדנא שהנתבע חייב. נראה שרק בדין המוזכר בשו"ע יש צורך שיהיה הדיין "מומחה ויחיד בדורו." מה שאין כן בדין המסרב להשיב שלא הזכירו השו"ע, כאן הדין נובע מאומדנא דמוכח שיש כאן הודאת בעל דין ולכן חייב גם בדיין שאינו יחיד בדורו.

כך עולה מלשון הסמ"ע (ס"ק יג) שכתב, וז"ל:

"וכן אם הנתבע אינו רוצה להשיב על כל דבר שחוקר אותו, ודאי רמאי הוא ויכול לפסוק לו כאילו השיב לו ונתברר השקר, כ"כ הרא"ש שם בתשובה."

לשונו ברורה שכשמסרב להשיב "ודאי רמאי הוא". הועתקה לשון זו של הסמ"ע גם בש"ך (ס"ק ה) ובנתיבות חידושים (ס"ק ט).

אף שיש קצת דוחק בדבר, כי בדברי הרא"ש מבואר שהמסרב להשיב יש לחייבו משום אומדנא דמוכח ובהמשך דבריו כשהביא את דברי ר' בנאה לא נקט לשון זו, יש ליישב שכוונת מר"ן לאומדנא דמוכח כגמל האוחר בין הגמלים. עי' פד"ר (ח"ד עמ' 175).

וכן מצאתי שכתב בספר עיונים במשפט (חו"מ סימן ז).

נמצאנו למדים שאופן זה אינו נוגע לדיון הידוע בעניין הוצאת ממון על פי אומדנא, כי יש כאן אומדנא גמורה שהודה הודאת בעל דין.

יש להביא ראיה נוספת מדברי הרמ"א (חו"מ סימן עה סעיף א), שכתב: "אם נראה לדיין שיש רמאות בדבר, יפסיד." מקור הדברים מתשובת הרא"ש הנ"ל, כמו שכתב בדרכי משה שם. ומדובר בנתבע שמפסיד אם אינו מברר דבריו, כמ"ש הסמ"ע על דברי הרמ"א הללו.

בספר אמרי ברוך על גיליון השו"ע (שם) הקשה על דברי הרמ"א ממה שכתב השו"ע (חו"מ סי' טו סעיף ה) שאין דנים בזה"ז על פי אומדנא, ונותר בצ"ע.

בספר משפט ערוך לגרז"נ גולדברג שליט"א יישב שדוקא באומדנא שאינה מוכחת לכל העולם אין להוציא ממון, אך נתבע שאינו משיב ומברר דבריו יש כאן אומדנא המוכחת לכל העולם ודנים בה אף בזה"ז, וזה כמו שכתבנו. וכ"כ גם בספר עיונים במשפט (שם).

ג. מומחה ויחיד בדורו

והנה השו"ע הוסיף תנאי נוסף שיהיה הדיין "מומחה ויחיד בדורו".

בתשובת הרא"ש שהובאה בב"י לא הוזכר עניין זה שיהיה הדיין מומחה ויחיד בדורו, אך בתשובת הרא"ש עצמה הביא הדברים, וז"ל:

"וכן יש דינין בגמרא דאמרינן שודא דדייני, בפ' הכותב (פ"ה:) ההוא דאמר נכסי לטוביה אתו תרי טוביה. וכן יש (שם צד) שני שטרות היוצאים ביום אחד כדאמר שמואל שודא דדייני, ופרש"י שיעשה הדיין לפי אומד דעתו,

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

היינו כשאין הדין יכול להתברר בראיות ובעדים. ור"ת ור"ח יפו כח הדיין לעשות בדין זה כל מה שירצה לעשות בלא טעם אומד הדעת. והכי נמי איתא בירושלמי לאיזה שירצו ב"ד מחליטין לו ובלבד שיהיה בית דין מומחה.

נראים דבריו שדוקא גבי שודא הזכיר התנאי של בית דין מומחה. ואף שבלשון השו"ע הוזכר דין זה גם גבי אומדנא דמוכח, היינו דוקא אומדנא דמוכח שאינה מוחלטת ואינה מעיקר הדין אלא מאומד הדיין, שגם היא בכלל שודא דדייני. גם הירושלמי שהזכיר הרא"ש עוסק בדין שודא דדייני ולא במה שהוא מעיקר הדין.

לפנינו יובאו מקורות מפורשים שדוקא בדין שודא אמורים הדברים.

בגמרא כתובות (דף צד ע"ב) איתא:

"אמיה דרמי בר חמא כתבתיהו לנכסה לרמי בר חמא בצפרא לאורתא כתבתיהו למר עוקבא בר חמא אתא רמי בר חמא לקמיה דרב ששת אוקמיה בנכסא אתא מר עוקבא לקמיה דרב נחמן אוקמיה בנכסא אתא רב ששת לקמיה דרב נחמן א"ל מ"ט עבד מר הכי א"ל ומ"ט עבד מר הכי א"ל דקדים א"ל אטו בירושלים יתבינן דכתבינן שעות אלא מר מאי טעמא עבד הכי א"ל שודא דדייני א"ל אנא נמי שודא דדייני א"ל חדא דאנא דיינא ומר לאו דיינא ועוד מעיקרא לאו בתורת הכי אתית לה."

על דברי הגמרא הללו כתב הרא"ש (שם סימן יג):

"כתב רבינו חננאל ז"ל קבלה בידינו דשודא דדייני דוקא במקרקעי ודוקא בדיין מומחה דהא רב ששת גברא רבה הוה וא"ל רב נחמן שאינו דיין לעשות שודא דדייני."

יש פירושים אחרים בדברי הגמרא, עי' ריטב"א (ד"ה חדא), שו"ת בנימין זאב (סימן רלו), ועוד, ומ"מ הרא"ש פירש כנ"ל.

הטור חו"מ (סימן רמ סעיף ב) כתב הלכה זו בשם ר"ח. על דברי הטור כתב הבית יוסף:

"כן כתבו שם התוספות (צד: ד"ה אמיה) והרא"ש (סי' יג) וז"ל פירש רבינו חננאל קבלה היא בידינו דשודא דדייני דוקא במקרקעי ודוקא דיין מומחה כרב נחמן בדורו דהא רב ששת גברא רבא הוא וא"ל רב נחמן אינך דיין לעשות שודא דדייני. וכן כתב הרא"ש בתשובה סוף כלל ק"ז (סי' ו ד"ה עוד) בשם הירושלמי (כתובות פ"י ה"ד) לאיזה שירצו בית דין מחליטין לו ובלבד שיהא בית דין מומחה."

הדברים מפורשים שמקור דברי הרא"ש בתשובה הוא מהסוגיה בכתובות (דף צד ע"ב), והדין לגבי שודא נאמר. וכן ציין לסוגיה זו בביאור הגר"א (חו"מ סי' רמ ס"ק טז).

ע"ע בסוגיה ב"ק (דף צו ע"ב). גם שם הובא מעין דין זה באשר לרב נחמן.

וז"ל הרא"ש בפסקיו בבא קמא (פרק ט סי' ה):

"ההוא גברא דגזל פדנא דתורא מחבריה אזל כרב לארעתא ידידיה כולוהו וזרעינהו. לסוף אהדיניהו למרייהו. אתא לקמיה דר"נ א"ל זיל שומו ליה שבחא. א"ל רבא תורא אשבח ארעא לא אשבח. א"ל לא פלגא דשבחא קאמינא. א"ל סוף סוף הא הדרא לגזילה בעינא ותנן כל הגזלנים משלמין כשעת הגזילה. א"ל האי גזלנא עתיקא הוא ובעינן למיקנסיה. כתב רב אלפס ז"ל מהא שמעינן דקנסינן בכה"ג אפילו בחוצה לארץ. דהא ר"נ בבבל הוה."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ועוד דגרסינן בפרק נגמר הדין (דף מו א) תניא אמר ר"א שמעתי שב"ד מכין ועונשין שלא מן התורה ולא לעבור על דברי תורה אלא לעשות סייג לתורה. ודוקא גדול הדור כגון רב נחמן דחתנא דבי נשיאה הוה וממונה לדון על פי הנשיא. או טובי העיר שהמחוס רבים עליהם. אבל דייני דעלמא לא.

דברי הרא"ש נאמרו בעניין בית דין מכין ועונשין שלא מן הדין, ונראה שלמדמם מדין שודא דדייני.

אולם במי שמסרב להשיב יש לחייבו מצד אומדנא גמורה, וכמו שכתבו הסמ"ע ושאר פוסקים שהוא "ודאי רמאי", ודי בבית דין רגיל אף אם לא יהיו גדולי הדור.

הדבר מסתבר טפי בנידון דידן בו האשה מוחזקת בכתובתה מעיקר הדין, והבעל לא הביא כל ראיה להפסידה כתובתה. סירובו להמציא לבית הדין את תוצאות בדיקת הפוליוגרף, אף אם אינו אומדנא דמוכח, די בו כדי שלא להפסיד את האשה כאשר לא הביא הבעל כל ראיה לדבריו.

יש להוסיף עוד שאם אכן זהו מקור דברי הרא"ש, עולה שלא רק גדול הדור יכול לדון באומדנא אלא גם בית דין שהמחווה רבים, ובית דיננו ודאי כזה הוא. ביארנו עניין זה בשו"ת שחר אורח (ח"א סימן כא אות ב).

ע"ע בפד"ר (חלק ט עמוד 349) מפי כתבו של הגר"מ אליהו זצ"ל שכתב:

"לשון שו"ע חו"מ סי' ט"ו ס' ד': ואם נראה לו באומדנא דמוכח שהוא חייב, יחייבו אם הוא דיין מומחה ויחיד בדורו. ואף על פי שכתב שם בסי' ה' שהיום לא דנים באומדנא, באומדנא מוכח טובא דנים. וא"כ בזמן הזה, ביה"ד האזורי במקומו הוא הדיין המומחה והוא יכול לפסוק, בתנאי שיהא שם אומדנא טובה ומוכח טובא. כ"ז אם נפסוק בנוסח הרא"ש דבעינן דיין מומחה, אבל לפי לשון השו"ע יוצא שאם רוצים לדון באומדנא, לא מספיק שיהא דיין מומחה בלבד, אלא צריך דיין מומחה ויחיד בדורו וזה אין לנו כיום. ואפשר שיש לביה"ד האזורי דין דיין מומחה ויחיד בדורו, כי אין באותו איזור מקום אחר לתבוע והציבור קיבל אותם, והוי כהמחווה רבים עליהם ויחידים הם במקומם."

דבריו שם נאמרו בבעל דין המסרב להיבדק, ואין הכרח שחולק על מה שכתבנו לעיל, שלענין זה א"צ מומחה ויחיד בדורו. מכל מקום יש ללמוד מדבריו שאפילו אם יחולק אדם על סברתנו, יש מקום לומר שבית דין אזורי הוא כיחיד במקומו.

יש להוסיף עוד שלא ראינו לנכון לפנות למכון הפוליוגרף על מנת לברר את תוצאות הבדיקה. טעם הדבר הוא כך. הפניה למכון באה לבחינת אחת משלוש אפשרויות.

האפשרות האחת: שהבעל לשעבר פנה לבדיקת הפוליוגרף ונמצא דובר אמת. יש לשלול אפשרות זו באופן ודאי. אם כך היה לא היה נמנע הבעל לשעבר להמציא לידי בית הדין את תוצאות הבדיקה.

האפשרות השנייה: שפנה לבדיקה ונמצא שאינו דובר אמת. אם זו המציאות אין צורך לבררה שזו משמעות שתיתקו ודי בה.

האפשרות השלישית: שלא פנה לבדיקה. אפשרות זו נשללת על ידו בהודאתו ואין אנו רשאים לטעון לבעל דין ולהפסיד האשה את כתובתה.

נוסיף שאם לא פנה לבדיקה, יש בהחלט לדון גם כן לחייבו. עי' רמב"ם (פ"ג מהל' סוטה ה"ב) וכס"מ (שם), עיונים למשפט (חו"מ סימן ז), ועטרת דבורה (ח"א סימן נא).

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בעניין זה של מי שסרב להיבדק ניתן פסק דין בבית הדין בתל אביב (תיק 852097/3) מפי כתבו של הרה"ג אליהו היישריק שליט"א. שם דן במי שקיבל בקניין להיבדק בדיקת פוליוגרף וחזר בו, וז"ל:

"לאחר שנעשה קניין על הדרך המוסכמת אין כל אפשרות לסגת ממנה. למעשה אין כאן דרך של "שב ואל תעשה", ולענייננו אין כל דרך שיאמר מי מהצדדים אני חוזר בי ואיני רוצה ללכת לפוליוגרף. בפועל הוא יוכל לעשות כן, שהרי פיזית אי אפשר למשכו בכוח. אך עליו לדעת כי בכך הוא מאבד במו ידיו את האפשרות להוכיח את צדקת טענותיו. במקרה שלפנינו מוטל על הבעל חוב כתובה. הבעל הסכים וקיבל בקניין כי עניין החוב יפתר רק בדרך של בדיקת פוליוגרף. ברגע שהחליט שלא לבצע קבלה זו הרי בכך שמת מידי את האפשרות להוכיח את טענתו לאי־תשלום חוב הכתובה, ויהיה עליו לשלם את הכתובה."

על פסק דין זה הוגש ערעור שנידון בפני הרב הראשי לישראל הרה"ג דוד ברוך לאו שליט"א הרה"ג ציון בוארון שליט"א והרה"ג ציון אלגרבל שליט"א. הערעור התקבל, וז"ל:

"כמו כן לא נראים דברי ביה"ד הקובע מסמרות שלא ניתן לחזור מקניין להיבדק לפוליוגרף אע"פ שלא נערכה הבדיקה בעוד שנראה שקניין זה נחשב קניין דברים כשהמדובר בחזרה לפני עריכת הבדיקה. וכן גם כשנערכה הבדיקה לא ניתן לפסוח ולדלג על כמה תהיות ועיקולי ופשוטי במהימנות הבדיקה מצד קניין אסמכתא וקניין בטעות, שלו ידע טיב מהימנות הפוליוגרף לא היה מתחייב, וכן לו ידע שביה"ד לא היה צריך להציע זאת לאור המחילה הברורה לא היה מתחייב. ובפרט כשהקניין נערך שלא בנוכחות ב"כ ולא הוזמן החוקר לחקירה בפרט שהצדק היה צריך להיראות נוכח טענת המערער שלמכון היה מלא כעסים על המערער וזאת מבלי להמעיט בהתחזות השווא של הבעל."

ע"ע בפס"ד מפי כתבו של הרב הראשי לישראל הגר"ד לאו שליט"א (תיק 1029614/1) שכתב שניתן לחזור מההסכמה לבדיקת פוליוגרף.

אין הדבר נוגע לענייננו בו הבעל לשעבר מודה הודאת בעל דין שביצע את הבדיקה ומסרב להמציאה לידי בית הדין.

ד. מסקנת הדברים

בית הדין פוסק כי על הבעל לשלם לאשתו סך של 300,000 ₪ (שלוש מאות אלף שקלים).

ה. אחרית דבר

לאחר כתיבת שורות אלו, ומששוב ושוב הורינו לנתבע להמציא את בדיקת הפוליוגרף, אירעה תפנית והבדיקה הומצאה לידינו. לקמן נסקור בפרוטרוט את ההליכים בתיק ביחס לבדיקת הפוליוגרף.

בתאריך כ"ג תשרי תשע"ח (02.10.2017) הודיעה התובעת כי ביצעה את בדיקת הפוליוגרף. הבקשה נשלחה לתגובת הנתבע.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בתאריך כ"ט חשוון תשע"ח (07.11.2017) הודיע הבעל כי ביצע את הבדיקה, אך לא צירף את תוצאותיה. כמו כן ביקש לסגור את התיק.

בו ביום הוחלט על ידינו כדלקמן:

"לפנינו הודעת הבעל לשעבר על כך שביצע את בדיקת הפוליגרף ובקשתו לסגור את התיק.

הבקשה לסגירת התיק נדחית ומובהר שהתיק נותר פתוח.

הצדדים ימציאו לבית הדין את בדיקת הפוליגרף עד לתאריך 07/12/17.

ככל שלא ימציא מי מהצדדים את בדיקת הפוליגרף יראה בכך בית הדין הודאת בעל דין וינתן פסק דין."

התובעת המציאה לידי בית הדין את דוח מכון הפוליגרף נושא תאריך א' אדר תשע"ז (16.02.17), בו נמצאה דוברת אמת. התובע לא הגיב גם משחלף המועד שנקצב לתגובתו.

ביום כ"ה בכסלו התשע"ח (13.12.2017) תוזכר הנתבע פעם נוספת, כדלקמן:

"בתאריך 07/11/17 התקבלה הודעת הבעל לשעבר כי גם הוא ביצע את בדיקת הפוליגרף.

על אף הודעתו לא צורפה הבדיקה לבקשה.

בית הדין החליט כי ככל שלא תומצא בדיקת הפוליגרף עד לתאריך 07/12/17 יינתן פסק דין.

אולם עד עצם היום הזה לא הומצאה בדיקת הפוליגרף.

לפנים משורת הדין ומשום שייתכן כי קרתה אי הבנה כלשהי יוכל הבעל לשעבר להמציא את בדיקת הפוליגרף עד לתאריך 28/12/17. מובהר כי ככל שלא תומצא הבדיקה יראה בית הדין את הדבר כהודאת בעל דין גם לעניין זה שבוצעה בדיקת הפוליגרף."

כחלף המועד, הוחלט ביום י"ד בטבת התשע"ח (01.01.2018) כי משלא התקבלה תגובת הנתבע יינתן פסק דין.

ביום כ' טבת תשע"ח (07.01.2018) התקבלה הודעת הבעל המבקש לדחות את פסק הדין בטענה כי בידיו ראיות שהוא מבקש להציג לפני בית הדין.

הנתבע התבקש להסביר אלו ראיות יש בידיו.

בית הדין הבהיר בשלוש החלטות שונות שעל המבקש להעביר את תוצאות בדיקת הפוליגרף שישנה בידיו לפי דבריו.

לאחר כל חילופי דברים אלו הומצאה לידי בית הדין ביום ב' שבט תשע"ח (18.01.2018) בדיקת הפוליגרף.

הבדיקה בוצעה במכון אליו היפנה בית הדין, בתאריך 17/02/17, דהיינו יום לאחר שהתובעת ביצעה את הבדיקה באותו מכון.

השאלות הוקראו לנתבע מספר פעמים ולאחר שהבהיר כי הוא מבינן חתם על כך.

הנתבע נמצא שאינו דובר אמת.

יחד עם הבדיקה הגיש התובע בקשה לפסילת מותב.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

עד כאן עיקרי ההליכים ביחס לתוצאות הבדיקה.

דומה כי לפנינו דוגמא מופלאה כמה גדולים דברי הרא"ש בעל שמועה זו.

אלמלא הבהרת בית הדין כי אי המצאת הבדיקה יש בה משום הודעת בעל דין לא הייתה ממוצאת הבדיקה לעולם.

כאמור לעיל הצדדים קיבלו עליהם תוצאות בדיקה זו בקניין במעמד באות כחם וגם לאחר שהובהר שפוליגרף אינה ראייה קבילה בבית הדין הרבני נותרו הצדדים בהסכמתם. בית הדין נהג בנתבע באורך רוח מופלג לפני ולפנים משורת הדין.

הרב אליהו אריאל אדרי-י"ר

קראתי את דברי כבוד היו"ר ואני מסכים עם דבריו, אלא שברצוני להוסיף מספר נקודות.

א. תשובת הרא"ש

כבוד היו"ר הביא את דברי תשובת הרא"ש הידועה, אשר סיכומה הובא בסמ"ע (חו"מ סי' טו ס"ק יג) ובש"ך (שם ס"ק ה) ובאורים (ס"ק יג) ובנתה"מ (שם ס"ק ט). תשובה דומה של הרא"ש יש בתשובותיו (כלל עה סימן ג), בטור חו"מ (סי' סה סעיף כא) וברמ"א (חו"מ סי' צט סעיף ח).

כתב שם הש"ך:

"וכן אם הנתבע אינו רוצה להשיב על כל דבר שחוקר אותו, ודאי רמאי הוא ויכול לפסוק לו כאילו השיב לו ונתברר שהוא שקר".

דברים אלה כבר התפרשו בדברי המרדכי בבבא מציעא (סי' רכג) בשם המהר"ם:

"כיון שאומר אינו רוצה לפרש, ניכר שהוא רמאי ודין מרומה הוא וצריך דרישה וחקירה וכו' ואם לא יפרש יפסיד".

דברים דומים נמצאים בדברי השו"ע (חו"מ בתחילת סימן עה).

השו"ע פוסק:

"התובע את חברו בבית דין מנה לי בידך, בי"ד אומר לו ברר דבריך וכו' וכן הנתבע, אם משיב אין לך בידי כלום או איני חייב לך כלום, צריך לברר דבריו".

ומוסיף הרמ"א:

"ואם אינו רוצה לברר דבריו, אם נראה לדיין שיש רמאות בדבר יפסיד".

וראה בשו"ת הרשב"א (ח"א סי' תתקסב).

כבוד היו"ר הביא את קושיית האמרי ברוך (שם) שכוונתו להקשות על פסק הרמ"א שנתבע שלא מברר דבריו יפסיד לפי ראות עיני הדיין, בניגוד למבואר בסימן טו שבזמן הזה הסכימו בתי דינים שלא להוציא ממון מבעל דין באומד דעתו של הדיין, בלי ראייה ברורה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

והביא את תירוצו של הגרז"נ גולדברג שליט"א שיש הבדל בין אומדנא שהיא בדעתו של הדיין בלבד, שעל זה נאמר שקיבלו על עצמם שלא לדון לפי אומדנא בלבד, לבין אומדנא כמו התחמקות בעל דין מלהשיב, שהיא אומדנא המוכחת לכל העולם וניתן להוציא ממון על פיה.

כדברי הגרז"נ מבואר בנתיבות המשפט (שם ס"ק ב) וגם במהר"ם אלשיך (סי' מ). וראה גם בחידושי הרי"ם (סי' ז).

הדברים הנ"ל מבארים את דברי הרא"ש שבאומדנא דמוכח כזה, אין זה נקרא דברים שבלב מאחר שהיא סברא מוכחת. כלומר שתיקתו או חוסר בירור דבריו של נתבע יוצרים אומדנא דמוכח גדולה כל כך שניתן להוציא על ידה ממון, על אף שבסתם אומדנא לא ניתן להוציא ממון.

כיון שנושא זה בא לידינו נרחיב בו מעט.

ב. דין עפ"י אומדנא

בגמרא בבבא בתרא (דף צג ע"א) נחלקו רבי אחא ורבנן בדין גמל האוחר בין הגמלים ונמצא גמל הרוג בצדו, שלפי רבי אחא בידוע שהגמל הזה הרגו ורבנן חולקים עליו. מדברי הרא"ש בתשובה הנ"ל נראה שפוסק כרבי אחא ואזלינן בתר אומדנא לחייב ממון. בשו"ת בעי חיי (חו"מ ח"א סי' י), הביא הגהות מיימוניות שגם ס"ל כהרא"ש. ולכאורה ביחיד ורבים הלכה כרבים וכדעת רבנן שם שפוטרים, ומדוע פסקו הרא"ש והגהות מיימוניות כרבי אחא?

ואכן, הרי"ף בב"ק (דף כ ע"ב בדפי הרי"ף) והרמב"ם בהלכות נזקי ממון (פ"ח הי"ד) פסקו דלא כרבי אחא.

הרא"ש הוכיח דינו מכמה מקומות בש"ס דמוכח דאזלינן בתר אומדנא, כמו שטר מברחת ומתנת שכיב מרע בכולה, וההוא גברא דזבין נכסיה אדעתא למיסק לארעא דישראל ובסוף לא עלה. ולכאורה קשה מכל הנ"ל על הרי"ף והרמב"ם.

המהרי"ק (שורש קכט) כתב ליישב, שאם המעשה מבורר אצל הדיינים אלא שמסופקים בדעת הנותן, אזלינן בתר אומדנא. אבל כשלא התברר המעשה, כמו במקרה של גמל האוחר בין הגמלים, בזה קיי"ל כרבנן שלא הולכים בתר אומדנא.

אלא שלכאורה יש סתירה בדברי השו"ע, שבסימן טו (סעיף ד) פסק כדברי הרא"ש דאזלינן בתר אומדנא. ואילו בסי' תח (סעיף ב) פסק בדין גמל האוחר כדברי רבנן שלא מועילה אומדנא עד שתהיה עדות כשרה. הב"ח שם מחלק בין אומדנא דמוכח טובא, כמו שמדובר בסימן טו שהדברים חזקים מאד בליבו של הדיין מה קרה באמת אלא שאין ראיה, שאז ניתן לפסוק עפ"י אומדנא, לבין גמל האוחר שאין האומדנא מוכחת טובא.

לפי דברי הב"ח נראה שאין מחלוקת בין הרא"ש והגהות מיימוניות שדיברו על אומדנא דמוכח טובא לבין הרי"ף והרמב"ם שדיברו על אומדנא חלשה יותר.

אלא שמהמהרי"ק לא משמע כן, ולדעתו יש להוכיח דלרבנן לא אזלינן בתר אומדנא אפילו דמוכח טובא, וכמו שרואים בגמרא בסנהדרין (דף לז ע"א) ששמעון בן שטח אמר שאינו יכול לדון אדם שראה אותו רודף אחרי חבירו להורגו ונכנסו לחורבה ויצא ההורג עם דם על הסכין, מאחר ולא ראה את רגע ההריגה עצמה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ברמב"ם בספר המצוות (לא תעשה רצ) נראה שמחלק בין אומדנא בדיני נפשות לאומדנא בדיני ממונות, וזו לשונו:

"היא שהזהירנו שלא לחתוך הגדרים באומד הדעת החזק ואפילו היה קרוב לאמת כמו שהיה אדם רודפו וכו' והוא אמרו יתעלה "ונקי וצדיק אל תהרוג כי לא אצדיק רשע".

ומזה שהביא פסוק שמדבר בדיני נפשות, נלמד שבממונות ניתן לפסוק על פי אומדנא. הרמב"ן שם השיג על דבריו, שבאומדנא אין לדון אף לא בדיני ממונות וכרבנן דר' אחא.

ראה באבני נזר (אה"ע סי' ל) שהוסיף שדעת הר"י מיגאש, התוספות, הרשב"א, הריטב"א והר"ן בסוגיה בשבועות (דף לד ע"ב) כולם סוברים כהרמב"ן שלא אזלינן בתר אומדנא כלל.

אם כן יוצא:

שלדעת הרמב"ם יש לחלק בין אומדנא בממונות, שפוסקים על פיה רק אם היא אומדנא חזקה מאד, לאומדנא בנפשות שלא פוסקים על פיה כלל.

לדעת הרא"ש אזלינן בתר אומדנא דמוכח טובא.

לדעת הרמב"ן ורוב הראשונים אין לפסוק כלל על פי אומדנא אלא אם המעשה ברור לדיין ויש ספק בדעת הנותן.

ג. דין עפ"י אומדנא בזמן הזה

עוד הביא כבוד היו"ר את תנאו של הרא"ש, אשר פסק השו"ע, והוא שבאומדנא דמוכח כזאת יכול לדון בזה"ז רק דיין מומחה ויחיד בדורו. ולכאורה רבינו הרא"ש סגר את השער להתיר לדון בפתח זה.

ומצאנו מספר פסקי דין שדנו על פי אומדנא גם בזה"ז. אוסף ורהפטיג (עמ' קסב) פס"ד של הרבנים הרצוג, עוזיאל, וילקובסקי. פד"ר ג (עמ' 191) בבית דינו של הגר"י קלופט ופד"ר יב (עמ' 75) בבית דינו של הגר"ח ג צימבליסט.

אך בדברי בית דינם של הרב אלישיב והגר"ב זולטי בפד"ר ד (עמ' 175) כתבו שהתובע ממון מחבירו המוחזק בו צריך ראייה ברורה ואינן מספיקות שום השערות ואומדנות שבעולם. ונראה מדבריהם שהם חולקים על הנ"ל. ראה גם בקובץ בית הלל (חלק ח) בדברי הגר"ש בן שמעון שיש ספק בזמן הזה אם ניתן לפסוק על פי אומדנא.

ונראה שתנאי זה של דיין מומחה ויחיד בדורו לא נפסק להלכה. שהרי בתשובות המהר"מ אלשיך (סי' מ) ועבודת הגרשוני (סי' צא) כשדיברו על דין זה לא הזכירו תנאי זה. ואמנם יכול המתעקש לטעון שאין מדבריהם ראייה, ומאחר והביאו את דברי הרא"ש סמכו על דבריו גם בתנאי זה.

אך בדברי השבות יעקב (חלק ג סי' קמב) נראה שהדברים מפורשים יותר. שכתב:

"ואדרבה נ"ל דעכשיו יותר יש לדון ע"פ האומד והיושר דהרי הסכמת האחרונים דהאידינא לית דידע למידן דין תורה וכו' רק שצריך כל דיין להיות מתון בדין בכל מאמץ כוחו לדון דין אמת, ואם רואה שהדין מרומה יכול לדון עפ"י האומד לראות לפשר הדבר או להפך השבועה על המשלח וכו'".

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

רק שיהא כוונתו לשם שמים להוציא הדין לאמיתו ולהציל עשוק מיד עושקו
ע"ז נאמר ויראת מאלוקיך."

נראה מדבריו שבזה"ז כל דיין יכול לדון עפ"י אומדנא אם חקר היטב ודעתו לשם שמים.
וראה עוד בשורת הדין (ח"ז עמ' נה) ובעיונים במשפט (ח"מ סי' ז) מהרב שאנן שכאשר בעל
דין מסרב לענות על שאלות אין צורך בדיין מומחה. אמנם מה שכתב שם שאשה שזנתה ואינה
משיבה חלים עליה כל הדינים הן לענין איסור והן לענין ממון כאילו באו עדים והעידו, ראה
בספר אמרי יצחק לגר"י אלמליח (ח"ב סי' יד) שחלק עליו בתוקף.

טרם נעילה, עלינו לבאר את ההחלטות האחרונות שניתנו בתיק זה.

כפי שציין כבוד היו"ר בסוף דברי, ביה"ד נהג בנתבע באורך רוח מופלג ונתן לו את יומו
כמעט שנה, למרות שהנתבע צפצף ושם את החלטות ביה"ד ללעג ולקלס פעם אחר פעם ולא
מילא אחר הוראת ביה"ד לשלוח לאלתר את הפולגרף שבידיו או ללכת להיבדק.

לא זו אף זו, לא רק שלא העביר את תוצאות הפולגרף אשר היו בידיו מחודש פברואר
2017 (!!) ולא נתן כל הסבר מניח את הדעת על סירובו להגישם, אף הגדיל הנתבע לבקש
מביה"ד לשמוע טענות חדשות לזכותו, זאת לאחר שהסכים וקיבל בקנין גמור להתחייב ככל
אשר יימצא בתוצאות הפולגרף כהחלטת ביה"ד מיום 29.1.2017.

במצב הדברים הנ"ל, ביה"ד היה צריך לכתוב פס"ד בהעדר התוצאות אשר ביד הנתבע. אך
מאחר וכידוע ביה"ד הרבני אין תפקידו להיות שומר קישואין אלא ידיו עמוסות בעבודת הקודש
של כתיבת פסקי דין ומתן החלטות לעשרות הבקשות שמגיעות אליו בעשרות תיקים בו זמנית,
אין ביה"ד יכול להרשות לעצמו לבזבז זמן שיפוטי יקר בכתיבת פס"ד שיכולה להימנע בשליחת
תוצאות הפולגרף, ואף אם יישלחו התוצאות לאחר כתיבת פסה"ד יש לחשוש לפוסקים שצריך
לדון בראיה זו. מכך חשש ביה"ד ועל כן כתב את החלטתו מיום 4.1.18, שיידע הנתבע כי אם
לא יעביר את התוצאות בתאריך הנקוב באותה החלטה, הנתבע מוותר על זכותו בהמשך
להביאה ולא תישמע כל טענה בענין. החלטה זו עוסקת אך ורק במקרה שהנתבע ימציא את
תוצאות הפולגרף בעצמו. אין טענה זו מונעת מביה"ד להמשיך ולבקש מהנתבע את תוצאות
הפולגרף. לכן אין כל סתירה בהחלטות ביה"ד, כפי שכתב ב"כ הנתבע.

ביה"ד מתפלא מאד על ב"כ הנתבע שמבקש לפסול את המותב בטענה שלא ניתן לנתבע את
יומו לאחר שהנתבע הסכים והתחייב בקנין ללכת לפולגרף ולפעול בהתאם לתוצאותיו. ולאחר
שמתאריך 7.11.2017, ביה"ד מבקש מהנתבע שוב ושוב להעביר את התוצאות של הפולגרף
והנתבע לא עושה זאת, כאשר ידוע לכל שבכך יסתיים תיק זה כפי שהסכימו הצדדים, ואחר כך
עוד צריך לתת לו את יומו בטענות שאינו מסביר מה בכוונתו להראות. תמהני.

הרב אבידן משה שפנייר- דיין

קראתי את דבריהם המחכימים של כבוד הרה"ג הדיינים שליט"א, והנני מצטרף
למסקנתם. מאחר וכבר הקיפו בדבריהם את עקרי הדברים הנוגעים לדינא בנדוננו, אקצר
בדברי.

הכרעת הדין בנדוננו נחלקה לשני שלבים. השלב הראשון, כאשר כבר עמד ביה"ד להוציא
פסק דין לחיוב הבעל לשעבר, זאת לאחר זמן זמנים טובא בהם נמנע מלהציג בפני ביה"ד את
תוצאות בדיקת הפולגרף שעבר. השלב השני, הינו לאחר שהבעל לשעבר הבין כי ביה"ד עומד

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לפסוק את הדין ולחייבו, ואז לפתע, כשנה לאחר תום הדין האחרון, ביקש להמציא ראיות חדשות לטענותיו.

א. התחמקות בעל דין בתשובותיו לבית הדין

לגבי השלב הראשון, כבר הוזכרו לעיל דברי הרא"ש (כלל קז, סימן ו) המשמשים יסוד חשוב בדיני טוען ונטען, וז"ל:

"ואם אינו רוצה להשיב לדיין ומכסה ומעלים דבריו ומשיב תשובות גנובות כדי שלא יוכל הדיין לעמוד על אמתת הדין מה יעשה הדיין לזכותו אי אפשר מאחר שנראה לו דין מרומה כדאיתא בפרק שבועות העדות ואם יסתלק מן הדין היינו זכות כי בזה יפטר אם שום דיין לא יזקק לדונו מפני שהוא טוען ברמאות ואינו רוצה להשיב על חקירות ודרישות ונמצא חוטא נשכר. ועל זה ועל כיוצא בזה נאמר אין לו לדיין אלא מה שעניו רואות, וכיון שנראה לדיין שאם היה זה משיב על שאלותיו היה הדבר מתברר ומחמת שלא יתברר הוא כובש דבריו ויעשה הדיין כאלו השיב ונתברר שקרו ויחייבנו מאומד הדעת אעפ"י שאינו יכול לברר שקרו בביאור ובפי'. מאחר שהעדר הביאור בא מחמת רמאותו שאינו רוצה להשיב על חקירות ודרישות כדי שיתברר שקרו אומדנא דמוכח הוא ורשאי דיין מומחה לדון באומדנא דמוכח כזה ואין זה נקרא דברים שבלב מאחר שהיא סברא מוכחת."

דומה שהבעל לשעבר פעל בדיוק מוחלט, שלב אחרי שלב, כפי שכתב הרא"ש. בתחילה היה "מכסה ומעלים דבריו" בכך שנמנע במשך חודשים ארוכים להודיע כי ביצע את בדיקת הפוליקרף. לאחר מכן, כשהבין שעומד להפסיד דינו, החל להשיב "תשובות גנובות" מתוך תקווה שהדיין לא יוכל לעמוד על אמתת הדין. במכתבו לביה"ד כותב כי אכן ביצע את בדיקת הפוליקרף, אולם לא הזכיר את תוצאותיה. בנוסף לכך, החל לטעון כי התיק כבר נסגר ואינו יודע מדוע נפתח ועוד כהנה וכהנה טענות שאינן ממין הענין.

כעין זה מצינו בפס"ד של הרה"ג יעזר אריאל שליט"א ("שורת הדין", יד, עמ' קצב). בדבריו עסק באשה גרושה אשר תבעה מבעלה לשעבר מזונות עבור הילד. לטענתה, הבעל לשעבר עובד במשק חקלאי גדול של הוריו בעיקר בפיקוח על פועלים תאילנדים, ומסוגל לפרנס את הילד. אבי הילד הכחיש מכל וכל את טענותיה. לדבריו כלל אינו עובד ואינו מפקח על פועלים. האב נשאל מדוע אינו עובד והאם קיימת מגבלה כלשהיא המונעת ממנו לעבוד. האב התחמק מתשובה. לשאלת ביה"ד אם יש לו ליקוי בעיניו המונע ממנו לפקח על הפועלים, השיב שאין לו בעיה. כשנשאל שוב מהו הגורם המונע ממנו לעבוד, התחמק ועבר לדבר על נושאים אחרים. בפסק הדין הובאו דברי הרא"ש הנ"ל, וז"ל:

"בנדון שלפנינו הנתבע נמנע מלהשיב, או השיב תשובות מתחמקות. בלשונו של הרא"ש נקראות תשובות מסוג זה: 'תשובות גנובות', משום שהנתבע סבור לגנוב את דעת ביה"ד ע"י תשובות מתחמקות. לכן העדר התשובות מהווה הוכחה, שהנתבע חושש "פן יתפס בדבריו ויתברר השקר."

ועיין עוד ב"עטרת דבורה" (סימן נא) שעסק בחיוב גט לאישה, שהתחמקה מבדיקת פוליקרף שהוסכם עליה בבית הדין, והביא ראיה מהנפסק ברמב"ם (פ"ג מהל' סוטה ה"ב) שסוטה המסרבת לשתות מהמים המאריים תצא בלא כתובה, ובאר ה"כסף משנה" שסירובה מוכיח את טומאתה, שאילו היתה טהורה, לא היתה נמנעת מלשתות.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

יתירה מכך, בנדו"ד אין מדובר אך ורק ב"תשובות גנובות", אלא בניסיון להעלים תוצאות בדיקת פוליגרף, אשר הוסכם ע"י הצדדים בקנין, כי היא זו שתכריע בתביעה המתנהלת ביניהם. נראה לדמות את הדבר למובא ברמב"ם (פ"ה מהלכות טוען ונטען ה"ז), וז"ל:

"האומר לחבירו שטר שיש לי בידך זכות יש לי בו וזה אומר איני מוצא שטרי או איני יודע אם יש לך בו ראייה או לא כופין אותו להוציאו."

אמנם בתשובת הרא"ש (כלל סח סימן כה), חלק על כך וכתב:

"ומה ששאלת האומר לחבירו שטר שיש בידך זכות יש לי בו שהורו הגאונים שכופין אותו להוציא אם צריך שיאמר התובע הזכות שיש לו בשטר מפורש אם לאו. הוראה זו של הגאונים לא פשטה בארצנו ואין כופין לשום אדם להראות שטרו בשביל טענת אחד שאומר שיש לו זכות בו. אם לא שאמר בבית דין דברים שיש בהם אמתלא בעיני הדיינים אז מראה השטר לדיינים ויראו אם ימצאו בשטר הזכות שטוען בענין זה אבל בענין אחר אין כופין לאדם להראות שטרו, ואפשר שגם הוראת הגאונים כך היתה. דלא מסתבר כלל דבדברים בעלמא יכוף האדם את חבירו להראות את שטרותיו דאין אדם רוצה להשביע את עצמו שידעו העולם את עשרו וממונו. ושלום אשר בין הרב ר' יחיאל זצ"ל."

אך ברור ומבואר שבנדו"ד בו התחייבו בקנין לפעול עפ"י תוצאות הפוליגרף, ומאחר שזכותו של התובע או הנתבע מצויה ב"שטר", פשוט הדבר שמחויב להוציא ולהראות את מסקנות הבדיקה [ועיין ב"משפטיך ליעקב" (ח"ד סימן ו) שדן אם ניתן לחייב עפ"י דברי הרמב"ם הנ"ל לבצע בדיקת ד.נ.א כאשר אדם טוען כי הוא קרובו של פלוני שנפטר, ויכול להוכיח את קירבתו ע"י בדיקת ד.נ.א של קרוב אחר של הנפטר, ודומה הדבר לטוען שיש לקרובו של הנפטר זכות בידו (בגופו), ועליו להוציאה ולהראותה. עיי"ש].

סוף דבר מבואר כי באומדנא ברורה כזאת, יכול הדיין לדון ואף להוציא ממון, ויעויין בתשובת המהר"ם אלשיך (סימן מ) שכאשר עולה מתוך חקירות הדיין באופן ברור כי בעל הדין משקר, בכגון זה גם היום יכולים לדון עפ"י אומדנא ולהוציא ממון. עיי"ש. ואכמ"ל יותר לאחר שעמיתי הרה"ג הדיינים שליט"א הרחיבו בענין זה כיד ה' הטובה עליהם.

ב. תוקפה של התחייבות לביצוע בדיקת פוליגרף

עתה נעיר בקצרה לענין בקשתו של הבעל לשעבר להציג ראיות חדשות. נראה כי דינה של בקשתו להידחות בשל התחייבותו בקנין כי אם ימצא דובר שקר בבדיקת הפוליגרף, ישלם לאישה את כתובתה. התחייבות זאת הינה חלוטה, ובפרט לאחר שהבדיקה כבר בוצעה. כלומר, גם אם היה מקום לדון אם יכול אדם לחזור בו מהתחייבותו לבצע בדיקת פוליגרף, שאפשר שאין להתחייבות תוקף, והוי כ"קנין דברים", שונה הדבר לאחר שהבדיקה כבר נעשתה.

ועיין ב"משפטיך ליעקב" (ח"ד, סימן כג) שדן אם ניתן לדמות התחייבות לביצוע בדיקת פוליגרף למי שמקבל עליו קרוב או פסול בקנין, שאינו יכול לחזור בו. למסקנה כתב לחלק, דשאני מקבל על עצמו עדותו של קרוב או פסול, שראוי להקרא עד, אלא שהתורה פסלתו מחמת קרבה או חשש משקר, מה שאין כן לגבי תוצאות בדיקת פוליגרף, שכלל אינן בכלל "עד". ועיי"ש שהסיק כי ישנן שתי אפשרויות לקבל בקנין באופן המועיל לענין בדיקת פוליגרף, בלא שייחשב הקנין ל"קנין דברים": או שהצדדים מקבלים בקנין סודר בבית דין חשוב שהם מקבלים

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

על עצמם את תוצאות בדיקת הפוליגרף, כאשר ביה"ד יוכל לפסוק את הדין עפ"י תוצאות הבדיקה. או שיאמרו לשון "התחייבות", ויאמרו שהם מתחייבים לילך להיבדק בפוליגרף, ויוסיפו כי ההתחייבות היא על גופם באופן המועיל, עיי"ש.

מכל מקום, בנדו"ד שכבר ביצעו את הבדיקה, ודאי הוא שהקנין מועיל, כאשר עשו קנין סודר בבי"ד חשוב, דלא כאסמכתא, שביה"ד יפסוק עפ"י תוצאות הבדיקה. נבהיר, כי גם לו יצויר שהאשה אינה זכאית לכתובה, וממצאי הפוליגרף אינם משקפים את האמת, זכותו של כל אדם לחוב בנכסיו, ולהתחייב לשלם גם אם אינו מחויב בכך מעיקר הדין.

דוגמא לדבר מצינו בשולחן ערוך (חושן משפט סי' כא סעיף א):

"מי שקנו מידו שאם לא יבא ביום פלוני וישבע יהיה חבירו נאמן בטענותיו ויטול כל מה שטען בלא שבועה, או שאם לא יבא ביום פלוני וישבע ויטול אבד זכותו ואין לו כלום ויפטר חבירו, ועבר היום ולא בא, נתקיימו התנאים ואבד זכותו."

רואים מכאן כי כאשר מקבל אדם על עצמו בקנין שאם לא יעשה פעולה מסוימת, יטול חבירו את הממוץ שטוען אודותיו, איבד זכותו ואינו יכול לחזור בו.

ג. האם הסכמה להכרעת הדין עפ"י פוליגרף כמוה כאמירת "אין לי ראיות נוספות"

גם מצד דיני הראיות, דינה של טענת הבעל להידחות, כדלהלן.

פסק השולחן ערוך (חושן משפט סימן כ סעיף א):

"מי שנתחייב בב"ד והביא עדים או ראיה לזכותו, סותר הדין וחוזר, אף על פי שכבר נגמר [...] אמרו לו הדיינים: כל ראיות שיש לך הבא מכאן ועד ל' יום, אף על פי שהביא ראיה לאחר שלשים יום, סותר את הדין, שאל"כ מה יעשה אם לא מצא בתוך ל' ומצא לאחר שלשים. אבל אם אמרו לו להביא עדים או ראיה, ואמר: אין לי, אף על פי שמצא אחר כך, אינו כלום. ואצ"ל אם אמרו לו: יש לך עדים, ואמר: אין לי עדים; יש לך ראיה, אמר: אין לי ראיה, ודנו אותו וחייבוהו, כיון שראה שנתחייב אמר: קרבו איש פלוני ופלוני והעידוני, או שהוציא ראיה מתוך אפונדתו (פי' חלוק קטן בתפירות כעין כיסין), אין זה כלום ואין משגיחים עליו ועל ראיתו."

בביאור ההלכה, לפיה כאשר אמר בעל הדין כי אין לו ראיות נוספות, אינו יכול להביא ראיות נוספות, פירש רש"י (סנהדרין לא ע"א ד"ה הרי זה) שחוששים אנו שמא זייף או שכר עדים. לעומתו, היד רמ"ה (שם) מבאר שהוא מדין "הודאת בעל דין" שאין לו ראיות נוספות.

נלע"ד כי כאשר הצדדים נאותו לקבל על עצמם את בדיקת הפוליגרף ובכך לסיים את ההליך ביניהם, דומה הדבר כמי שהודיעו כי אין בידם ראיות נוספות, שהרי ברור שלא היו מטילים את יהבם על בדיקה שאמינותה אינה מוחלטת, כאשר יש בידם ראיות כל שהן. עצם ההסכמה לביצועה של הבדיקה מורה כי הצדדים מצהירים כי אין באפשרותם לאמת את טענותיהם באמצעות דיני הראיות הרגילים.

יתירה מכך, מבקשותיו של הבעל לשעבר וב"כ, לא שמענו כי מדובר בראיות חדשות שלא ניתן היה להציגן לפני כשנה במהלך דיון ההוכחות. לדבריהם, ישנן ראיות הנאספות בימים אלה. כאן הבן שואל: מדוע לא נאספו הראיות הללו לפני כשנה? מדוע רק כעת כאשר הבעל לשעבר מבין כי הוא עומד להתחייב, מחפש הוא ראיות חדשות?

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

נראה כי דומה הדבר לדברי השולחן ערוך הנ"ל:

"כיון שראה שנתחייב אמר: קרבו איש פלוני ופלוני והעידוני, או שהוציא ראייה מתוך אפונדתו [...] אין זה כלום ואין משגיחים עליו ועל ראייתו."

יעויין בפס"ד של הרה"ג ציון אלגרבל, הרה"ג יעקב אליעזרוב והרה"ג חיים יהודה רבינוביץ' (תיק 1-25-3222), שכאשר הגישו הצדדים סיכומיהם בכתב וביקשו שיינתן פס"ד בהתאם, לא יוכל בעל דין להביא ראיות נוספות, ובהגשת הסיכומים נחשב בעל הדין כמי שאמר: "אין לי ראיות, טענות והוכחות אחרות" (הובא ב"סדר הדין בביה"ד הרבני" להרב פרופ' אליאב שוחטמן, עמ' 1003 בהערה).

אמנם יעויין במאמרו המקיף של הגר"ש שפירא שליט"א (שורת הדין, כרך יב) שבסימומו (עמ' תיב) כתב כי כל עוד לא שאל ביה"ד אם ישנן טענות וראיות נוספות, ולא נאמר או נכתב בסיכומים בפירוש כי אלו הם כל טענותינו ואין לנו עוד עדים וראיות, זכותו של בעל הדין להציג ראיות נוספות.

מכל מקום, כפי שנתבאר, נראה שאף אם הגשת סיכומים אין משמעותה כהכרזה על כך שאין יותר ראיות, דומה שהסכמה לבדיקת פולליגרף כמזה כאמירה שדין זה יוכרע במסלול שונה מהמסלול הרגיל של דיני הראיות, ממילא הדבר מהווה אמירה של בעלי הדין כי אין להם ראיות נוספות. [אוסף כי בנדו"ד הצדדים קיבלו על עצמם שסכום החיוב של הבעל יעמוד על 300,000 ₪, שזה אינו סכום הכתובה המקורי. ניכר מכך שהצדדים מביעים הסכמה לסיים את ההתדיינות הממונית בפשרה, כאשר הפשרה מתייחסת הן לגובה הסכום והן לאופן בו תושג הכרעת הדין, שלא עפ"י כללי הראיות הרגילים].

המחשה לדברים מצויה בסופו של פרוטוקול הדיון מיום כ"ח בטבת תשע"ז (26.1.2017), בו ביה"ד פונה לב"כ הבעל שהרחיבה קמעא בטענותיה. לדברי ביה"ד (שורה 72) טענות אלו אינן רלוונטיות כיון שהצדדים קיבלו על עצמם את תוצאות בדיקת הפולליגרף.

יוצא אפוא, כי אין לאפשר הצגת ראיות נוספות ע"י הבעל לשעבר, הן מצד התחייבותו בקנין לשלם עפ"י תוצאות הפולליגרף, והן מצד דיני הראיות, לפיהם דינו זהה למי שאמר "אין לי ראיות", שאין ביה"ד מקבל ממנו ראיות נוספות.

נחזור למסקנת הדברים

בית הדין פוסק כי על הבעל לשלם לאשתו סך של 300,000 ₪ (שלוש מאות אלף שקלים).

פסק הדין מותר לפרסום לאחר השמטת פרטי הזיהוי של בעלי-הדין.

ניתן ביום ה' בשבט התשע"ח (21.01.2018).

הרב אליהו אריאל אדרי – יו"ר הרב אבידן משה שפנייר הרב אברהם צבי גאופטמן